మామూలు కథ

మామూలు కథ!

"ఏవిఁటోనండి. ఈ కాలంలో ఏ కథ చదివినా మామూలుగానే వుంటున్నది"—

ఇలాంటి కామెంట్లు మామూలైపోయాయి మరీ యీ రోజుల్లో. రకరకాల పత్రికలు చదివే పాఠకులు ఒకేరకపు కథలతో విసుగెత్తి మామూలుగా యిలాంటి వ్యాఖ్యానాలు చేయటం మొదలెట్టారు.

'ఇంతకీ ఏవిఁటండీ యీ మామూలు కథల గొడవ' అంటారా?

ఫలానా పట్టణంలో ఒక కాలేజీ. కో ఎడ్యుకేషన్ పద్ధతి అంతరించలేదు కాబట్టి ఆ కాలేజీలో అమ్మాయిలూ, అబ్బాయిలూ వుంటారు. అబ్బాయిలకొక రాజు, అమ్మాయిల కొక రాణి, "రాజు" వన్నీ కావ్యాలంకార సంగ్రహం లోని నాయక లక్షణాలైతే, అమ్మడు అచ్చు ప్రబంధ నాయిక. ఏదో సైకిల్ "ఢాష్" తోనో, నాటకాల పోటీ

తోనో, పుస్తకాల అభ్యర్థనతోనో బస్ స్టాప్‌లో పరిచయం తోనో ప్రారంభమౌతుంది వాళ్ళ ప్రణయగాథ. కాలేజీలో విద్యార్థుల గుసగుసలను, ఇంట్లో పెద్దవాళ్ళ రుసరుసలను లక్ష్యపెట్టక క్షణక్షణాభివృద్ధి పొంది తారాస్థాయి నందుకుంటుంది కథ. అక్కడో మలుపు. అమాంతం సుఖాంతం. ఇదోహ తరహా మామూలు కథ.

చిలకా గోరింకల్లాంటి నూతన దంపతులు యూనివర్శిటీవాళ్ళు కట్టబెట్టే అత్యధిక డిగ్రీ లుంటాయి ఇద్దరికీ. సిటీలో ఒంటరికాపరం ఆరంభిస్తారు ఇద్దరికీ వ్యక్తిత్వాలు ఆశయాలు, ఆశలు, ఆదర్శాలూ కూడా వుండటం సహజం. కాబట్టి నాగరికత పేరుతో స్వయం విహారాలు, అమ్మాయి ప్రవర్తన అబ్బాయికి నచ్చక పోవటం, ఏదేదో వూహించటం, అదీకాకపోతే మరో అనుమానం, దాంతో కుర్రాడేదో అనటం, మాటలమీద మాటలు విజృంభించి, చినికి చినికి గాలివానగా తయారవటం, ఇద్దరిలోనూ "అహం"తగు మోతాదులో వుంటుంది కనుక, ఎవరూ మాటపడరు చివరికి అమ్మాయి కాస్తా పుట్టింటికి చేరటం, ఇక్కడ అబ్బాయి స్నేహితుడో, అక్కడ అమ్మాయి శ్రేయోభిలాషో, వాళ్ళ తప్పుల్ని వాళ్ళు తెలుసుకునేలా చేయటం. అంతే. నూతన దంపతుల పునస్సమాగమంతో కథ కంచికి చేరుతుంది.(కంచి కెందుకో?) యిదోహ రకం.

ఈమధ్య మరోరకం మామూలు కథలు యెక్కువైనై. వాటినిండా మాతృప్రేమలు, పితృప్రేమలు, మిత్రప్రేమలు మరేదో అనురాగం, త్యాగం గట్రా వుంటాయి.

ఇలా ఏకథ చూసినా మామూలుగానే కనపడుతూ ఉన్నది పాఠకులకు ఈ శోచనీయమైన పరిస్థితికి కారకు లెవరో మరి?

అసలుకథకు పైదంతా నాంది.

మీరు చదవబోయే "మామూలుకథ"లో ఇలాంటి సంఘటనలంటూ వుండనే వుండవు. ఈ "మామూలు" అనే పదానికి అర్థమే వేరు అలాంటి అపురూపమైన "మామూలు" కథ వ్రాయటానికి మాకు చేతనైన రీతిగా సాహసం చేస్తు న్నాం. అవధరించమని విజ్ఞులకు మనవి!

ఇది ప్రస్తావన.

ఇక, మాయొనర్పం బూనిన "మామూలు కథకు" కథన ప్రకారం బెట్టిదనిన —(కథలో కావ్యలక్షణా లేవీ వుండవు గాని భయపడి చదవటం ఆపేయకండి)

మన దేశంలోని అసంఖ్యాకమైన పల్లె పట్టుల్లో అదొ కటి. పేరేమిటని అడగక్కర్లేదు. రైల్వేస్టేషన్లో దిగితే,తుమ్మ ల్లోని కాలిబాటన మూడుమైళ్ళు ఆ వూరిదూరం. దేశ విదేశ రాజకీయాలు విచ్చలవిడిగా సంచారం చేసి ఆవూళ్లో రచ్చబండమీాద ఉపన్యాసాలిచ్చే లచ్చయ్యగారి దగ్గరకు చేరతాయని అనుకుంటూ వుంటారు—ఆ గ్రామ ప్రజలు.

లచ్చయ్యగారు ఆవూళ్లో పుట్టి, ఆవూరి చెఱువు లోనే యీాతలుకొట్టి, ఆవూరి బళ్లోకల్లా పెద్దడిగ్రీ ఐన ఐదో తరగతిపట్టా పుచ్చుకుని, స్వయంగా ఒక ఎకరం పొలాన్ని పాతికచే గుణించి, "మోతుబరి" అనిపించుకుంటున్న ఘనుడు.

అంతటి మహాఘనత వహించిన లచ్చయ్యగారికి
స్వవిషయాలు తప్ప మరేవీ తలకెక్కేవికావు, నాలుగేళ్ళ
క్రితం వరకు. ఆతర్వాతనయినా తప్పక ఇతర్లనిచూసి నేర్చు
కొని, అలవాటు చేసుకున్నాడు, రాజకీయ పరిజ్ఞానాన్ని.
అంతతప్పక పోవటానికి కారణమేమిటంటే - ఆయన్ని
అమాంతం ప్రజలంతా కలిసి బలవంతాన పంచాయితీబోర్డు
మెంబరుగా చేయటం. అలాంటి వాడ్ని అమాంతం అలా
మెంబరుగా ఎందుకు చేశారో బహుశా ఆ ప్రజలకే తెలి
యాలి. అప్పట్నుంచి రాజకీయాలు ఆయన దగ్గఱ చేరటం
మొదలెట్టాయి. దాంతోపాటే ఆయన రచ్చబండమీద ఉప
న్యాసా లివ్వటంకూడా మొదలెట్టాడు. ఈయనగారి రాజ
కీయాల ధోరణిని చూసి, తప్పదని ఆయనకి ప్రెసిడెంటుగిరీ
కట్టబెట్టారు, ఓటరు మహాశయులు గడచిన ఎన్నికల్లో.
లచ్చయ్యగారు ఆ వూరి పంచాయితీ ప్రెసిడెంటు యిప్పుడు.

మొన్న మొన్నటి వరకూ వూరి పొలిమేర దాటి
(నారుకొనుక్కు రావటానికి తప్ప) బయటకు వెళ్ళని
లచ్చయ్యగారు యిప్పుడనేక పనులమీద పట్నానికి పోవాల్సి
వచ్చింది. ఆయన కలాంటి అవసరం కలగటం వల్లనే, మాకీ
కథ వ్రాసే అవకాశం కలిగింది.

ప్రెసిడెంటు కాగానే లచ్చయ్యగారికి గ్రామ ప్రజల
అవసరాల్ని తీర్చాలనే సదభిప్రాయం కలిగింది. తొలి ప్రయ
త్నంగా వూళ్లో రోడ్డు వేయించటానికి నిశ్చయించారు
దానికి ముందు జరపవలసిన పద్ధతుల్ని గురించి భోగట్టా సేక
రించారు లచ్చయ్యగారు. ఆ ప్రకారం బోర్డు తీర్మానాల

కాపీలను, సర్కారు ఉద్యోగికి పంపించారు ఎస్టిమేట్లు వేయమని ప్రార్థిస్తూ లేఖను జతబరచి మరీ. నెల గడిచిందిగాని, సదరు ఉద్యోగి నుంచి జవాబు లేదు. ఏదో పనిమీద పట్నానికి పోయిన లచ్చయ్యగారు ఆ వుద్యోగి ఆఫీసుకు వెళ్లాడు.

మర్యాదలైన తర్వాత చెప్పాడు ఆఫీసరుగారు "అదేమిటండీ వారం రోజుల క్రితమే మీ పనులు పూర్తిచేసి పంపానే" అని.

"రాలేదండీ" అని చూపులు ఆకాశానికి సారించారు లచ్చయ్యగారు, వాళ్ళ వూరి పోస్టు పంతులేమైనా గల్లంతు చేశాడేమోననే సందేహంతో.

ఉత్తరాలు రవాణాలో గల్లంతయినా, ఆ దోషం పోస్టుమాష్టరు పంతులుదేనని ఆవూళ్లో వాళ్ళందరి ఉద్దేశం. అదే అనుమానం లచ్చయ్యగారికి కలిగింది.

ఈయనగారి వాలకాన్ని గమనించి, ఆఫీసరే అన్నాడు "మరేం ఫర్వాలేదండి. పల్లెటూరు కదూ, చేరేసరికి ఆలస్యం కావచ్చు. రేపో మాపో వస్తాయి కాని, వాటిని తీసుకుపోయి పెద్దింజనీరుగారి ఆఫీసులో అప్రూవు చేయించుకోండి"

"వారి ఆఫీసుకు స్వయంగా వెళ్ళాలంటారా?" ధర్మసందేహం వెలిబుచ్చారు లచ్చయ్యగారు.

"చూడండి లచ్చయ్యగారూ. మీరు బాత్తిగా అమాయకులు. పైగా వ్యవహారాలు తెలియనివాళ్ళు. వెళ్ళకపోతే మెలాగవుతాయండి పనులు?"

వింతగా కళ్ళింతవి చేసి, నోరు తెరిచారు లచ్చయ్యగారు.

ఒక్క క్షణం ఆగి అదోలా పెదవి విరిచి "నా కొంచెం పనుంది. సెల విప్పిస్తారా" అంటూ లేచారు ఆఫీసరుగారు.

"చిత్తం... వెళ్లొస్తానండి" అనుకుంటూ బయల్దేరారు లచ్చయ్యగారు.

లచ్చయ్యగారు బయటకు రాగానే, వరండా స్తంభాని కానుకుని చుట్ట కాల్చుకుంటున్న జవాను చుట్ట ప్రక్కన పెట్టి లేచాడు. హడావిడిగా పైపంచె తలకుచుట్టుకుని, "వెళ్తున్నారా, ప్రెసిడెంటుగారూ?" అంటూ లచ్చయ్యని అనుసరించాడు.

రోడ్డుమీద కొచ్చారు ఇద్దరూ.

"ఏఁవిఁటోనయ్యా. వారంరోజులనాడు పంపిన కాగితాలు యింతవరకూ చేరలేదు నాకు." యధాలాపంగా అన్నారు లచ్చయ్యగారు.

తమాషాగా నవ్వాడు జవానుకాశిం. "అవన్నీ అంతేనండీ. ఎవరొచ్చినా యింతే. చేసేసేనంటారు. అంతా అబద్దమేనయ్యా. ఏదో ఆరి మామూలారికి పడ్తేనేగాని కాగితంమీద కలమెట్టరు."

నిధినిక్షేపాల రహస్యాన్ని బయల్పరుస్తున్న వాడిలా నెమ్మదిగా అన్నాడు కాశిం.

"మామూలా!" లచ్చయ్యగారు "క్వొశ్చన్ మార్కు" మొహం పెట్టారు.

"ఆఁ. మామూలేనండీ. ఏదో మీకు తోచినంతిస్తే చాలు. బాగా తింటం ఈ అయ్యగారి కింకా తెలవదు."

"మామూలేఁవిఁటయ్యా?"

"అదేనండీ... మామూలే"

కాశిం కొంచెం హెచ్చు స్వరంలో హెచ్చరించే సరికి అర్థమైంది లచ్చయ్యగారికి. తనలో తను 'బహో,' అనుకుని "అయితే యిప్పుడే యిచ్చి పొమ్మంటావా" అన్నారు.

"అఖ్ఖర్లేదులెండి. ఈసారి మిమ్మల్ని చూస్తామన్నారని నే చెప్తాలెండి అయ్యగారికి. ఎల్లుండీపాటికి ఎస్టిమేట్లు మీకందుతయ్. ఆఁ...". మాటల్లోనే తనపలుకుబడినంతా చూపిస్తున్న జవాను కాశింను చూసి ఆశ్చర్యపోయారు లచ్చయ్యగారు.

"చూడు కాశిం, జీతాలు పుచ్చుకుంటూ మీరు చేయాల్సిన పనికే యిలా మామూలు, మామూలంటే ఎలాగయ్యా!"

"అదేంటి బాబూ, అలాగంటారు. జీతమని పేరేగానీ వచ్చే నాలుగురాళ్ళూ బియ్యం, సూకలకే చాలటంలేదు గదండి. రోజులు మీకు తెలీనివా? ఏదో మీలాంటివారు కనిపెట్టుండకపోతే యీ ఉద్యోగాలతో బతకటమేనా?"

"నిజమే కాబోలు" అనిపించింది? లచ్చయ్యగారికి. "సరే వస్తానోయ్, నువ్వుండు" అంటూ అడుగు ముందుకేశారు.

"ఇంతకీ నా మామూలు సంగతేఁవిటంటారు; కాఫీకన్నా డబ్బుల్లేవయ్యా. ఏదో మీదయ" చేతులు నలుపుకుంటూ వెంబడించాడు కాశిం.

ఒకసారి కాశింను తీక్షణంగా చూసి, చొక్కా గుండీలు వూడదీసి లోపలి జేబులోనుంచి రూపాయినోటు తీశారు లచ్చయ్యగారు.

దాన్ని చూసి కాశిం మొహం కళ మార్చుకుంది. "ప్రెసిడెంటుగారూ! ఓహ స్త్రమన్నా లేకుంటే..." అని నసిగాడు.

"పర్వాలేదులే కాసీవయ్యా. పని పూర్తయ్యేలోపల ఎన్నిసార్లు రావాలో కదా. నువ్వా కాగితాలు వచ్చేటట్లు చూడు. నే నెక్కడికి పోతాను. యీ సారి వస్తాగా" అంటూ నడక సాగించారు లచ్చయ్యగారు.

"సరే... కానీండి. మీ దయ" అనిదణ్ణంపెట్టి వెనక్కు తిరిగాడు కాశిం.

లచ్చయ్యగారి రోడ్డు నిర్మాణ వ్యవహారంలో యిది తొలిమజిలీ. తెల్లవారి లేచినప్పట్నుంచి రాత్రి పడుక్కోబోయే వరకూ గొడ్డుచాకిరీ చేసే జీతగాడికికూడా కూలి డబ్బులకు పైన కానీ ఇచ్చి ఎరుగని ఆయన, యిలా మామూలివ్వటం మొదలెట్టాడనే వార్త యెవరికి ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించదు చెప్పండి? కాశిం మాట్లాడుతూ వుంటే అదంతా సబబే అనిపించివుంటుంది. అందుకేనేమో ఏటిసీరు పల్లానికి పారుతుందంటారు. ఎంతటివాళ్ళయినా అవసరానికి లొంగక తప్పేదేముంది?

ఇంటికి చేరుకున్న లచ్చయ్యగారికి ఆలోచనమీద ఆలోచనలు ముసిరినయ్, ఋణదాతను ముసురుకునే అప్పుల వాళ్ళలా.

"కాశింలాంటి వాళ్ళకు యిచ్చే మామూళ్ళన్నీ ఏ ఖాతాకు ఖర్చురాయాలి?" అనేదే పెద్ద సమస్య అయింది ఆయనకు. రికార్డులో యిలాంటివి రాయటానికి వీల్లేదు. రాయకుండా చేతిసొమ్ము ఎంతని ఖర్చుపెట్టగలడు తను. ఇలాగైతే తనకొచ్చే ఆదాయం యీ మామూళ్ళకి చాలదు. ఈ ఆపదల్ని మిగతా ప్రెసిడెంట్లలా తప్పించుకుంటారో తెలుసుకోవాలనుకున్నాడు. తీరా ఆ పద్ధతి తెలుసుకునేసరికి, వెధవది "కాన్షన్స్" అంటారే, అది అడ్డు తగిలింది. తన కింతవరకూ యితరుల్ని మోసగించి సంపాదించటం, తిమ్మిని బమ్మి చేయటం చేతకాదు. అలాంటివాడికి సంవత్సరంలో అయ్యే అదనపు కర్చులన్నీ చూచుకొని ఏవో నాలుగు పనుల్లో కలిపిరాయటంకన్నా గత్యంతరం లేదని చెప్తే బాధ కదూ మరి.

గ్రామస్తుల అవసరం తీర్చటానికి ముందు పని పూర్త యితే తర్వాత చూసుకొందాం యీ విషయాలన్నీ అనుకొని అప్పటికా ఆలోచనవిరమించుకొన్నారులచ్చయ్యగారు.

మూడోనాటికల్లా కాశిం చెప్పిన ప్రకారం వచ్చినయ్. ఎస్టిమేట్లు (రిజిష్టర్డు పోస్టులో!)

ఇప్పుడు పోయి ఆ ఆఫీసర్ని "వారం క్రితమే పంపానంటిరే" అని అడిగితే ఏఁవంటాడో అనిపించింది లచ్చయ్య గారికి. అంతలోనే "ఆఁ ఏఁవంటాడు. మొహం మాడదూ" అని పైకే అనుకుని సంతృప్తి పడ్డాడు సన్నని నవ్వుతో.

"ఏఁవిఁటి లచ్చయ్యబావా, ఏదో సీలో నువ్వే నవ్వుకుంటున్నావ్" అంటూ తయారయ్యాడు సుబ్బయ్య.

"ఆఁ ఏంలేదు సుబ్బయ్యా. రోడ్డుపనులకు ఎస్టిమేట్లు చేయించాను. పెద్దింజనీరుగారి ఆఫీసుకుపోయి అప్రూవు చేయించుకు రావాలి... ఏం నువ్వూ వస్తావాయేం. నాకూ బొత్తిగా వ్యవహారం అర్థంకావటంలేదు. ఎట్టయినా నీ బుర్ర కాస్త పెద్దదిగందా" అన్నారు లచ్చయ్యగారు, కొయ్య కుర్చీలో పైకి జరిగి.

"ఇదిగో చూడు బావా, రావటానికి నాకేల అభ్యంతరం లేదు. కాకపోతే మామూలు ఖర్చులు నువ్వే భరాయించాలి. ఆనక నీ యిష్టం. అంత్య నిష్ఠూరం కంటే ఆది నిష్ఠూరం మేలని ఇప్పుడే చెప్తున్నా" నిర్మొహమాటంగా చెప్పి చుట్ట కొరికి తుపుక్కున వుమ్మాడు సుబ్బయ్య.

"ఆరి నీ దుంపతెగ. నీకూ మామూలే!" అనిపించి ఆశ్చర్యంగా సుబ్బయ్య వైపు చూశాడు లచ్చయ్యగారు.

"అవునుమరి. మామూలు విషయాలకు ముసుగులో గుద్దులాటంటే నాకసలే గిట్టదు" కనుబొమ్మ లెగరేశాడు సుబ్బయ్య.

ఒక్క క్షణమాగి నెమ్మదిగా అడిగారు లచ్చయ్యగారు. "అయితే సుబ్బయ్యా, ఈ మామూలు ఖర్చులన్నీ ఏ ఖాతాలో రాయాలంటావ్?"

"ఏ ఖాతాలో రాయాలో తెలీకపోతే పెదరావూరు ఖాతాలో రాయి బావా!" హేళనగా అని నవ్వాడు సుబ్బయ్య.

ఈ మాటలకి మన ప్రెసిడెంటుగారికి చిరాకూ వేసింది; కోపమూ వచ్చింది. "నీ సలహా బాగుంది కాని,

ప్రొద్దున్నే యిటే వచ్చినట్లున్నావ్ కాస్త కాఫీ తెప్పించనా సుబ్బయ్యా. తాగి పోదువుగాని ఆఁహాఁ పర్వాలేదులే. పెద రావుగారు ఖాతా వుండనే వుందిగా, అలాంటి ఖర్చులకి" అన్నారు.

సుబ్బయ్య మొహం మాడ్చుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

తన మామూలు ఖర్చులక్రింద, ఆఫీసులో మామూలు ఖర్చులకూ పాతికరూపాయలు భద్రంగా కాగితంలో పొట్లాం కట్టుకున్నారు లచ్చయ్యగారు. దాన్ని లోపలిజేబులో పెట్టుకుని, పై చొక్కా బొత్తాములు ఒకటికి రెండుసార్లు జాగ్రత్తగా చూసుకుని మళ్ళీ పట్నానికి బయల్దేరారు. ఇతఃపూర్వం వారు వెళ్ళిన పట్నమొక తాలూకా కేంద్రమైతే, ఈ పట్నం జిల్లా ముఖ్యపట్టణం.

పెద్దింజినీరుగారి ఆఫీసులోకూడా జవానే విషయా లన్నీ వివరించాడు. లచ్చయ్యగారికి. పని త్వరగా పూర్తి చేసుకుని పోవాలనుకుంటే, నెరవేరాల్సిన కనీసకర్తవ్యాల్ని జాగ్రత్తగా విన్నారు; లచ్చయ్యగారు.

తత్ సందర్భంలో బయల్పడిన గొప్ప విశేషమేమి టంటే – ఏ పని జరగాలన్నా ఆఫీసులో ఫైళ్లు ఒకచోటినుంచీ మరోచోటికి జరగాలనీ, అలా జరగటానికి ముందు లాగుడో వెనుక తన్నుడో వుండాలనీను.

ఈ పారిభాషిక పదాలకర్థం తెలియక తెల్లమొహం వేసిన లచ్చయ్యగారిపై కొన్ని లీటర్ల సానుభూతి ప్రదర్శించి వాటి అర్థం వివరించాడు సదరు జవానే.

ముందు లాగుడంటే యీ "మామూలు" తాడును పేనటమట. వెనక తన్నుడంటే పలుకుబడి పడికట్టురాళ్ళతో మొత్తడమట ఈ రెంటిలో ఏ పద్ధతీ యెరగని వ్యక్తులకు సంబంధించిన కాగితాలు ఏ ఆఫీసులోను అరంగుళం మేర జరగవనేది యీ (కలి) కాలంలోని సూత్రమట. చూశారా మరి! ఇంతకుపూర్వం లచ్చయ్యగారికి తెలియని విషయా లెన్ని వున్నాయో యీ వ్యవహారాలలో!

జవాను తెలియజేసిన విషయాలన్నీ విని బిత్తరపోయి, తత్తరపడి కుండలో నీళ్ళు సత్తు గ్లాసెడు త్రాగి తెప్పరిల్లు కున్నారు లచ్చయ్యగారు. మరోమారు త్రాగాలనిపించింది. కాని, కుండలో నీళ్ళు లేవు. 'ఈ మామూళ్ళకు పోయా లంటే, డబ్బుకూడా అంతే కాబోలు!

ఇంతకీ ఇంజనీరుగారి ఆఫీసులో లచ్చయ్యగారి కాగి తాలు అన్ని రకాలైన ముద్దర్లు గ్రుద్దించుకోవాలంటే, యమ కింకరుల్లాంటి నలుగురి బల్లలమీద నుంచి జరగాలని తెలిసింది.

ఆ ఆఫీసంతా పరమపద సోపాన పటంలా కనిపించింది, ఆయన గారికి. ఆట పూర్తి చేసుకుని బయట పడా లంటే ఎన్ని పాముల్ని దాటాలి? దానికితోడు నిచ్చెనలేవీ లేవు.

అందులో మొదటి వ్యక్తి - అదేదో నోరు తిరగని పేరు... ఏదో 'మన్న'ట. లచ్చయ్యగార్ని ఆయన దగ్గర కూర్చోపెట్టాడు జవాను. ప్రొద్దున పదిన్నరనుంచి 'సజెటు'

అని రాసి, అలాగే వుంచిన డ్రాఫ్టుల్ని ప్రక్కకి నెట్టి, ఆప ద్బాంధవుడైన శ్రీ మహావిష్ణువును చూసిన గజేంద్రంలా, లచ్చయ్యగారిని చూశారు. 'గుమాస్తా' బురఖాలో దాక్కున్న, చాలీచాలని జీతంగాళ్ళు.

సదరు 'మన్ను' గారేవేవో పెద్ద పుస్తకాలు తిర గేసి, ఎస్టిమేట్లమీద అక్కడక్కడా ఎర్రసిరా మరకలు చేసి ముద్దర వేశారు. ఈ శుభ సందర్భంలో లచ్చయ్యగారి చొక్కా అడుగు జేబులోని పొట్లంలో దాక్కున్న పది రూపాయల కాగితానికి స్థానచలనం కలిగి బల్లఅడుగునుంచి సదరు ఉద్యోగి పంట్లాం జేబులోకి దూరింది.

ఈ కర్మకాండ జరిగేసరికి 'లంచి' టైమయింది.

'కాఫీ తాగొద్దామండీ' అన్న ఉద్యోగుల ఆత్మా రాముళ్ళ ఆర్తారావాల నాలకించిన వాడై లచ్చయ్యగారు వెంట ఆరుగురు వ్యక్తులు తోడురాగా కాంటీన్‌కు బయల్దే రారు, ఆముదం త్రాగిన మొహం పెట్టుకుని. కాంటిన్‌లో ఉద్యోగుల 'విట్'లకు మధ్య మధ్య 'అహహ' అంటూ తెచ్చికోలు నవ్వును ప్రదర్శించలేక ఆయనగారు యమబాధ పడ్డారనే చెప్పాలి. అరగంట గడిచేసరికి మూడు మూళ్ళ (3—33) సంఖ్య కలిగిన బిల్లు లచ్చయ్యగారిని వెక్కిరిస్తూ వారి ముందు ప్రత్యక్షమైంది. ఐదురూపాయల కాగితం తీసి ప్రక్కనే వున్న హోటల్ మేనేజరు కిచ్చాడు బిల్లుతో సహా. ఆశాస్త్రీ చిల్లర ఇచ్చేలోపుగానే, "బ్రహ్మయ్యా! ఆ చిల్లర తీసుకుని సిగరెట్లు, కిల్లీలూ పట్రావోయ్" అని లోపల్నుంచీ కేక. లచ్చయ్యగారా ధ్వన్యనుకరణకు ప్రక్కకుతిరిగేలోగా

భ్రమ్మయ్య నాబడు జవాను చిల్లరతీసుకోవడమూ అయిపో యింది; బయటకు వెళ్ళటమూ అయిపోయింది.

శాల్తీలన్నీ సీటల్లోకి చేరుకుని "ఉస్సురు"ని భుక్తాయాసం తీర్చుకోవటం మొదలెట్టాయి.

ప్రెసిడెంటుగారి గుండెల్లోదడ ప్రారంభమైంది. తెచ్చిన డబ్బు అయిపోతున్నదికాని, పని కావటంలేదనే బెంగ, రాత్రికి వుండాల్సివస్తే ఎలా అన్న భయం ఆయన్ని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నై.

మరో అర్ధగంట గడిచేసరికి మరో ఇద్దరు గుమాస్తాల దగ్గరనుంచి నిముక్తి పొందినై కాగితాలు. జవాను సలహా ప్రకారం వారిద్దరికీ కలిపి మరో హస్తం చెల్లించుకున్నారు. "మామూలు" క్రింద – వారు, అభ్యర్థించకుండానే. అందుకే ఆయన్ని ఆపద్బాంధవుడిగా "ట్రీట్" చేశారు. గుమాస్తాలు!

ఇక్కడ ప్రారంభమైంది లచ్చయ్యగారి చిక్కు. నాలుగో కింకరుడు లచ్చయ్యగారి జేబు ఖాళీ కావటం పసి కట్టాడో యేమో, మామూలు చేతిలో పడితేనేగాని, కలం చేతపుచ్చుకోనని మొండి కేశాడు. లచ్చయ్యగారేమో తన బాధ తను వెళ్ళపోసుకున్నాడు.

"అదిగాదండి. ఊరికే 'సైడ్ ఇన్‌షల్స్' వేసే బచ్చాగాళ్ళందరికీ ముందుగా జమకట్టి, అసలు పనిచేసే వాడికి నాకే శోకరా కొస్తే ఎలాగండి. పైగా పిల్లాడికి పుస్తకాలు కొనాలి కూడా యివాళ. ఇదేం లాభంలేదండీ ప్రెసిడెంటుగారూ. అసలు లోకమే యిలాగుంది లెండి..."

అని సదరు నాలుగవ శాస్త్రీ తన ఆవేదనని వెళ్ళబోసుకుంది రుద్ధ కంఠంతో.

ప్రెసిడెంటుగారు చేసేదిలేక బయటకొచ్చి "అన్యథా శరణంనాస్తి..." అని జవాన్ని సహాయం కోరారు.

అతనేం తక్కువ తిన్నాడా "సరి సరి. ఇది మరీ బాగుంది. అసలువాణ్ణి నాకే లేకుండా వాయిదా వేస్తున్నారే. ఇలా చేస్తారనుకుంటే యింతెందుకు చెప్పేవాణ్ణి. చేసేవాణ్ణి." అని వొంటికాలుమీద లేచి, ఒక మార్గం సూచించాడు, "డబ్బు పుచ్చుకుని మళ్ళీ రేపుర"మ్మని.

గత్యంతరం లేని పరిస్థితులు సంభవిస్తే ఎవరైనా ఏం చేయగలరు చెప్పండి? కర్తవ్యం తోచక దిగులుపడి కొంపకు చేరారు లచ్చయ్యగారు.

మోకాలు లోతు బురదరోడ్డుమీదే నడవటానికి అలవాటుపడిన లచ్చయ్యగారు ఎట్టకేలకు ఈ "మామూలు" కార్యక్రమానికి దాసులై రోడ్డు పని ప్రారంభించారు. రాత్రింబవళ్ళు లారీల్లో క్వారీలచుట్టూ తిరిగి సరుకంతా రోడ్డుమీదికి తోలించారు. అప్పటికి చేతిలో డబ్బు అయిపోవటంతో "పార్టు బిల్లు" కోసం బయల్దేరారు. మళ్ళీ "మామూలు" కథ మామూలే కదా! ఈసారి పూర్వం కన్నా పెద్ద మొత్తాలు వదిలినయ్. ఎందువల్లనంటే జీపు డ్రైవర్ల దగ్గర్నుంచి, పెద్ద పెద్ద ఘటాల వరకూ తృణం కాకుండా పణం సమర్పించుకోవాల్సి వచ్చింది. అదీకాక

మరో రెండు ఆఫీసుల బెడద ఎక్కువైంది. అందులో ఒకటి ప్రభుత్వంవారి కోశాగారపు కార్యాలయం. ఇక్కడ మరో రకం "మామూలు"ను చవిచూశారు లచ్చయ్యగారు. తను తీసుకుపోయిన బిల్లుమీద పూరికే ఆఫీసు ముద్ర కొట్టినందుకు జవానుకు మామూలు. సొమ్ము చెల్లించమని రాసిన గుమాస్తాకు వరహా మామూలట. ఇక మూడవ శాల్తీ ఆఫీసరు పాయాలోకే వస్తాడు. ఆయనగారి "మామూలు" కేవలం ధనరూపంలోనే కాకుండా, మరే వస్తురూపంలోనైనా వుండ వచ్చునట. అందుకని వారి మామూలు కోర్కె "ఇంటిముందు బురద యెక్కువగా వుంటున్నది. ఒక అరలారీ కంకర సప్లయి చేయండి" అనేది.

దీనికి కాలవ్యవధి వుందికదా అని అర్ధాంగీకార సూచనగా మౌనంతో బయటపడ్డారు లచ్చయ్యగారు.

పోతే రెండవ ఆఫీసు "బ్యాంకు". ఇక్కడికి మాత్రం ఈ జాడ్యమింకా వ్యాపించక పోవటంతో, ఒక గంట ఆలస్యమైనా, సవ్యంగా సొమ్ము తీసుకుని యింటికి చేరారు లచ్చయ్యగారు.

ఆ రోజు రాత్రి...—.

ఆరుబటయ పండువెన్నెల్లో పడుకున్న లచ్చయ్య గారి కళ్ళముందొక పెద్ద భూతం నాట్యమాడసాగింది. తను యింతవరకూ (సొంత ఖర్చులు కాకుండా) ఖర్చు పెట్టిన సొమ్ము అక్షరాలా పదిహేను వందల అరవైమూడు రూపాయల అరవైవొక్క నయాపైసాకాగా, తన చేతికి

వచ్చిన సొమ్ము పదకొండువందల తొంభైరూపాయల డెబ్భై ఒక్క నయాపైసా మాత్రమే. ఈ రెండంకెల తేడా, మూడు వందల డెబ్భైరెండు రూపాయల తొంభై నయా పైసలే, యిప్పుడాయన ముందున్న పెనుభూతం.

"మొత్తం రోడ్డుపనిలో మూడవవంతు ముగియక ముందే యిలా ఉంటే, పూర్తయేసరికి చేతిసొమ్ము యెంత వదుల్తుందో ?"

ఈ ఆలోచన కలిగేసరికి శరీరమంతా చెమటలు పట్టింది. లేచి కూర్చుని పైపంచెతో మొహం తుడుచు కున్నాడు.

ఇంతలో నెమ్మదిగా ప్రవేశించాడు సుబ్బయ్య, "ఏం లచ్చయ్యబావా పడుకున్నట్టున్నావే ?" అనుకుంటూ.

"ఊఁ" లచ్చయ్యగారు నీరసంగా అన్నారు.

"ఏంటి బావా సంగతులు ?" – సుబ్బయ్య అరుగు మీద చతికిలబడుతూ ప్రశ్నించాడు.

"ఏమున్నయ్ సుబ్బయ్యా! రోడ్డుపనిలో యిప్పటి కిప్పుడే నాలుగొందలు నష్టమొచ్చింది." హీన స్వరంతో విచారంగా అన్నారు లచ్చయ్యగారు.

"అంతే బావా! మోసేవాడికిగానీ తెలీదు బరువు" అని ఒక్క క్షణం తటపటాయించి "సరేగానీ బావా! మా పెద్దోడు ఆ మెట్రిక్ క్లాస్తా గట్టెక్కాడు గందా. ఏదో చేతికింద కొస్తాడని చూస్తున్నా. మన సమితిలో

ఖాళీ వుందట. కాస్త ఆ ప్రెసిడెంటుగారికి చెప్పి సాయం చెయ్యాలి బావా" అంటూ వచ్చిన పనిని వెళ్ళబెట్టాడు సుబ్బయ్య.

కొద్దిసేపు ఆలోచించారు లచ్చయ్యగారు. ఉవరి కలాగో అన్నారు - మాటలు కూడబలుక్కుని. "చూడు సుబ్బయ్యా! చేతనైన సాయం చేయటానికి నాకేం అభ్యంతరం లేదు... కాని..."

"కానీ ఏంటి? చెప్పు బావా!"

"నా మామూలు నువ్వే భరించాల్సి వుంటుంది. ఆనక నీ యిష్టం. అంత్య నిష్ఠూరం కంటే ఆది నిష్ఠూరం మేలుకదా అని ముందే చెప్తున్నా" అంటూ మంచంమీద వాలారు లచ్చయ్యగారు.

"అబ్బ! ఎంత 'మామూలు'గా నా మాట నాకు అప్ప జెప్పాడు లచ్చయ్య బావ - అనిపించిందేమో సుబ్బయ్యకు. అలా అనిపించటం కూడా మామూలే మరి.